

УДК 631.15

Жук О.І., к.е.н., доцент©*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ***АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА
ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА**

Проведено аналіз стану галузі рослинництва. Обґрунтовано й охарактеризовано економічну ефективність виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах у розрізі природно-кліматичних територій регіону.

Ключові слова: *структура, виробництво, рослинництво, продукція, сільськогосподарські підприємства, економічна ефективність.*

Постановка проблеми. У зв'язку проведенням аграрної реформи у сільському господарстві відбулися значні зміни. Відбулося перетворення сільськогосподарських підприємств у агроформування різних організаційно-правових структур. Така ситуація в сільському господарстві сприяла і змінам у структурі виробництва, зокрема у галузі рослинництва. Уже протягом кількох років аграрні ринки наповнюються продукцією як підприємств, так і господарств населення. Останні забезпечують ринки в основному картоплею, овочами, плодами і ягодами, як правило, через традиційну орієнтацію. Господарства населення при цьому є більш конкурентоспроможними ніж агроформування, тому підприємства скорочують виробництво таких видів продукції, виробництво й реалізація яких не приносять прибутків.

Розглядаючи розвиток галузі рослинництва, передусім, необхідно дослідити економічну ефективність виробництва продукції у даній галузі.

Аналіз останніх досліджень. Питання виробництва продукції рослинництва висвітлено у працях вітчизняних учених-економістів, зокрема: С.М. Чмиря, А.О. Погорілого, В.М. Гаврилюка, В.А. Рульєва та ін.

Однак беручи до уваги природно-кліматичні умови та різномірність території Івано-Франківщини, даний регіон потребує окремого підходу до вивчення питання ефективності виробництва продукції рослинництва.

Мета статті. Дана стаття має на меті здійснити аналіз стану галузі рослинництва, охарактеризувати економічну ефективність виробництва продукції рослинництва у розрізі рівнинної та передгірської територій Івано-Франківської області.

Виклад основного матеріалу. Упродовж останніх років галузь рослинництва зазнала позитивних змін. Обсяги виробництва продукції рослинництва у 2009 р. у порівнянні з 2006 р. збільшилися на обох територіях

Івано-Франківської області (у низинній частині на 42,3 млн. грн., а в передгірській – на 26,2 млн. грн.).

У таблиці 1 наведено аналіз економічної ефективності виробництва продукції рослинництва у розрізі рівнинної та передгірської територій у агроформуваннях. Порівняльний динамічний аналіз економічної ефективності розвитку рослинницької галузі та сільськогосподарської діяльності агроформувань у цілому, у розрізі агрокліматичних територій, показує, що показники обсягів виробництва валової продукції в розрахунку на певний вид ресурсів (1 га сільськогосподарських угідь, 1 працівника та 1 тис. грн фондів) указують, наскільки ефективно використовуються ці засоби, яку віддачу приносить земля, людський та матеріально-технічний потенціали підприємств [1].

Щодо продукції рослинництва всі показники у 2009 р. зросли в порівнянні з 2006 р., зокрема, обсяг виробництва валової продукції рослинництва в розрахунку на 1 га земельних угідь зріс в 1,4 раза в рівнинній частині та 1,01 раза в передгірській, у розрахунку на 1 працівника, зайнятого в цій галузі, збільшився у 4,1 та 1,9 раза відповідно по територіях. Що стосується виробництва валової продукції рослинництва в розрахунку на 1 тис. грн основних фондів та в низинній частині зменшився в 1,6 раза, а в передгірській – у 1,4 раза.

Такі зміни зумовлені двома визначальними чинниками: зміною обсягів виробництва продукції та зміною розмірів ресурсного потенціалу агроформувань.

Площі сільськогосподарських угідь у користуванні аграрних підприємств збільшилися у 2 рази на двох територіях: на рівнинній території з 31,7 тис. га до 66,4 тис. га та у передгірській з 22,0 тис. га до 42,0 тис. га; вартість наявних матеріально-технічних ресурсів на рівнинній території зросла у 2,3 раза, а в передгірській – у 3,1 раза; кількість працівників, зайнятих у рослинництві, зменшилася на 356 чол. (з 1435 чол. до 1079 чол.) і на 48 чол. (з 904 чол. до 856 чол.) відповідно по територіях області.

Тобто основними причинами підвищення результативності виробництва рослинницької продукції, у розрахунку на одиницю ресурсного потенціалу, є ріст обсягів валового виробництва та збільшення площ сільськогосподарських угідь, а також зменшення кількості працівників, зайнятих у рослинництві. З одного боку, таке явище можна вважати позитивним, оскільки наявні ознаки інтенсифікації, а з іншого боку, – це свідчить про незабезпечення навіть простого відтворення виробництва, що, безумовно, є негативним процесом. Як наслідок, продовження такої тенденції призведе до росту безробіття на селі, збільшення частки земель, не задіяних у виробничих процесах, і, в результаті, до зменшення економічної ефективності виробництва та його кількісних обсягів. Аналогічна ситуація спостерігається щодо показників отримання валової продукції сільського господарства загалом.

Таблиця 1

Економічна ефективність виробництва продукції рослинництва на сільськогосподарських підприємствах Івано-Франківської області

Показники	Рівнинна територія				Передгірська територія			
	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Виробництво продукції рослинництва в розрахунку на: - 1 га с-ких угідь, грн	681,5	695,6	1027,8	962,9	702,85	731,2	799,1	716,9
- 1 працівника галузі рослинництва, тис. грн.	15,1	19,5	30,5	62,4	17,1	21,4	18,9	33,1
- 1000 грн основних фондів, грн.	93,5	74,7	60,2	57,5	52,8	48,6	40,4	38,4
Валовий прибуток рослинництва, тис. грн.	419,0	237,8	-542,7	8641,1	1612,3	3158,9	432,2	3467,6
Рівень рентабельності продукції рослинництва, %	2,0	6,8	-5,6	5,8	7,5	17,7	1,2	4,9
Виробництво сільськогосподарської продукції в розрахунку на: - 1 га с-ких угідь, грн.	3276,0	4183,5	3441,4	3463,0	5074,4	4339,4	3395,9	3133,0
- 1 працівника, тис. грн.	35,2	58,5	74,9	100,2	38,5	43,4	55,0	66,2
- 1000 грн основних фондів, грн.	449,66	398,7	276,7	268,9	381,0	298,3	199,8	186,4
Валовий прибуток агроформувань, тис. грн.	-5758,7	13776,9	10410,9	24484	-30235,5	31944,9	43268,3	61711,5
Рівень рентабельності, %	-9,1	-9,2	4,0	6,9	-5,0	16,3	18,3	22,8

*Розраховано за даними джерел: [2, 3, 4, 5, 6].

Аналіз показників обсягу валового прибутку від реалізації рослинницької продукції а також рівня рентабельності, показав, що вони вищі на рівнинній території.

Порівняння показників економічної ефективності виробництва продукції на підприємствах різних територій свідчить про те, що вищі результати функціонування в агроформуваннях рівнинної частини (до 2009 р. переважала передгірська територія).

Таке явище пов'язане з природно-кліматичними умовами, оскільки вони кращі на рівнинній території. Важливими причинами відмінностей є також різниця в техніко-технологічній оснащеності господарств, налагодженості традиційності вирощування певних культур на окремих підприємствах, раціональності управління тощо. А це, у свою чергу, дає змогу стверджувати про великі перспективи розвитку та росту результативності виробництва рослинницької продукції в низинній частині, за умови комплексного оптимального використання резервів організаційного та природного характеру.

Зважаючи на те, що результати процесу виробництва упродовж аналізованого періоду покращились, то основними факторами, що зумовлювали зниження прибутковості рослинницької продукції протягом 2006-2008 рр., є недосконалість цінової політики держави. Незабезпеченість чіткої сегментації на ринку сільськогосподарської продукції, відсутність постійних і надійних місць реалізації в поєднанні зі швидкими термінами псування агропродукції (без належних умов зберігання) змушують виробників реалізовувати свою продукцію за ціною покупця, яка, як правило, є неприйнятною для продавця.

Порівняльний аналіз економічної ефективності функціонування рослинницької галузі й аграрних підприємств, у цілому, показав, що, саме рослинництво забезпечує належні умови для продовження сільськогосподарської діяльності сучасними агроформуваннями. Так, величина прибутку (збитку) на рівнинній території становила 419,0 тис. грн і 8641,1 тис. грн відповідно у 2006 та 2009 рр., а продукції сільського господарства загалом (-5758,7 тис. грн) і 24484 тис. грн відповідно. У передгірській частині аналогічно – валовий прибуток у рослинництві в 2006 р. склав 1612,3 тис. грн, а в 2009 р. 3467,6 тис. грн, а аграрної продукції, у цілому, (-30235,5) та 461711,5 тис. грн відповідно. Подібну ситуацію відображають показники рівня рентабельності функціонування агроформувань.

Висновки. Упродовж останніх років (2006–2009 рр.) відбувається поступове збільшення виробництва валової продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах обох територій. Спостерігається вища результативність виробництва рослинницької продукції та темпи росту більші в господарствах рівнинної частини області, яка характеризується сприятливішими природно-кліматичними умовами для розвитку цієї галузі.

Важливою умовою підвищення ефективності рослинницької галузі є оптимізація структури виробництва в ньому.

Література.

1. Баланюк І.Ф. Галузева структура виробництва в сільськогосподарських підприємствах: монографія / І. Ф. Баланюк, О. І. Жук. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2011. – 184 с.
2. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств за 2006 р. (в розрізі господарств). – Івано-Франківськ: Головне управління статистики в Івано-Франківській області, 2007. – 223 с.
3. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств за 2007 р. (в розрізі господарств). – Івано-Франківськ: Головне управління статистики в Івано-Франківській області, 2008. – 237 с.
4. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств за 2008 р. (в розрізі господарств). – Івано-Франківськ: Головне управління статистики в Івано-Франківській області, 2009. – 245 с.
5. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств за 2009 р. (в розрізі районів). – Івано-Франківськ: Головне управління статистики в Івано-Франківській області, 2010. – 271 с.
6. Сільське господарство України 2009 р. Статистичний зб. – К.: Державний комітет статистики 2010. – 375 с.

Summary**Zhuk O.I. Candidate of Sciences (Economics)*****Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk*****ANALYSIS OF ECONOMIC EFFECTIVENESS OF THE PRODUCTION OF VEGETATION GOOD**

The analysis of the state of industry of plant-grower is conducted. Grounded and economic efficiency of production of goods of plant-grower is described in agricultural enterprises in the cut of prirodno-klimatichnikh territories of region.

Стаття надійшла до редакції 14.04.2011 р.